

Valdemarsleden kan ha lett till Riga

AV RUNE EDBERG

Seglingsbeskrivningen *Utläng-San-Reval* i den så kallade *Kung Valdemars jordebok* är en känd och omdiskuterad medeltidskälla. Mycken forskarmöda har ägnats ämnet, och en hel del av rönen sammanfattades häromåret i populär form i boken *Kung Valdemars segelled* (Flink 1995). Boken, där Henrik Breide, Carl Olof Cederlund, Christer Westerdahl och andra auktoriteter i ämnet medverkade, kom ut samtidigt som en satsning gjordes på historisk båtturism längs delar av den svenska delen av leden.

Min avsikt med detta inlägg är inte att störta mig in i hela den omfattande problematiken kring jordeboken utan endast att dra uppmärksamheten till en omständighet som hittills inte tycks ha uppmärksammats och som eventuellt kan ha betydelse för tolkningen av seglingsbeskrivningens syfte.

Leden börjar vid en obetydlig ö i Blekinge, Utlängan, på danska sidan om den dåvarande dansk-svenska gränsen. Alla forskare verkar förutsätta att detta rimligen inte är den verkliga startpunkten för en seglats längs leden utan att en sådan får sökas i någon större (dansk) hamn.

Den sista ort som utpekas i källmanuskriptet är strängt taget inte staden Reval (dagens Tallinn) utan en liten ö,

Odensholm (dagens Osmussaar) utanför den estniska kusten, rakt söderut från finska Hangö.

De flesta som diskuterat ledens sträckning i Finska viken har ändå behandlat Reval som ledbeskrivningens slutmål och sett avvikelser till Odensholm enbart som ett förslag på en alternativ färdväg till Reval. Men inget hindrar väl att seglingsbeskrivningen kan ha haft en underförstådd avslutning, på samma sätt som den haft en underförstådd inledning?

Beskrivningen kan naturligtvis också ha haft en fortsättning, som saknas i handskriften. Alla dokument i *Kung Valdemars jordebok* är avskrifter och vi har ingen möjlighet att bedöma hur kompletta de är.

Odensholm ligger på vägen mot Rigabukten och floden Dynas (lettiska: Daugava) mynning, och slutmålet kan i så fall ha varit Riga.

Längs svenska kusten finns som bekant delvis parallella sträckningar av leden, och den inre leden där gör dessutom en avstickare in till Stockholm. Om man tänker sig en förlängning av leden mot Livland, skulle Reval med ett sådant synsätt ha blivit föremål för en motsvarande avstickare. Dokumentet skulle således kunna ses som en seglingsbeskrivning inte bara till Reval utan också till Riga, eller rent allmänt till Estland/Livland/Kurland.

Forskningen har framkastat olika förslag om anledningen till att man i beskrivningen väljer färdvägar längs kusten istället för att korsa Östersjön närmaste vägen, kanske via Gotland. Det är ju i sig väl belagt att man omkring 1200 hade sjövärdiga skepp och inte drog sig för seglingar över öppet hav. Till exempel rekryterade Rigabiskopen Albert år efter år i Tyskland för sin kristna kolo-

Gamla Riga med sitt läge vid floden Daugava på ett vykort från 1989. I förgrunden domkyrkan, ursprungligen från 1200-talet.

